Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar 21

STIG LUNDBERG

Lundberg, S.: Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar 21. [Contributions to the knowledge of Swedish beetles (Coleoptera).] – Ent. Tidskr. 103: 137–139. Lund, Sweden 1982. ISSN 0013-886x.

Finds of some rare beetles, among them *Chlaenius costulatus* Mtsch., *Cryptocephalus cruciger* Hellén, *Myrmecopora lohmanderi* Bernh., and *Ocyusa longitarsis* Th., are reported.

S. Lundberg, Skeppsbrogatan 9, S-951 35 Luleå, Sweden.

Bembidion obscurellum Mtsch. Bland de jordlöpare som hittills endast påträffats i vinddrift i Sverige hör denna art, som först rapporterades av Baranowski (1976). Den har tagits vid några tillfällen på Skånes sydöstra kust, men också i 1 exemplar på Gotska Sandön av Ambjörn Carlsson (Lundberg 1981a).

I vinddrift på Fårön, Sudersand 29.5.81 och Sandviken syd Herrvik på Gotland 30.5.81 fick jag vardera 1 exemplar av *B. obscurellum* som lätt kan förväxlas i fält med de ofta vanligt förekommande *B. saxatile* Gyll. och *B. femoratum* Sturm, men som kan kännas igen på helt ljusa antenner och ben.

Chlaenius costulatus Mtsch. Jag har tidigare beskrivit fynden av denna sällsynta jordlöpare vid Kalix (Lundberg 1981b).

Under sommaren 1981 använde vi totalt 13 rännor på myren vid Pålänge för fångst av bl a *Chlaenius*. Trots denna satsning erhölls endast 12 exemplar av *C. costulatus*. Ett 13:e exemplar fick jag då jag rev sönder en *sphagnum*-tuva för att klarlägga om *Elaphrus lapponicus* Gyll. fanns kvar. Endast 5 exemplar av denna art hade nämligen påträffats mot över 75 exemplar 1980 på endast 7 rännor. Då även *E. lapponicus* erhölls ur tuvan är det möjligen den solfattiga sommaren, som gjort att fångsterna blivit så magra av de uppenbarligen solälskande jordlöparna.

Uppenbart är dock att *C. costulatus* också övervintrar i *Sphagnum*-tuvorna.

Stenus sibiricus J. Sahlb., *Atheta piligera* J. Sahlb. och *Ocyusa grandiceps* J. Sahlb. Dessa kortvingar anses som rariteter, vilket sannolikt har att göra med att biotopkraven inte varit kända. Speciellt de två förstnämnda är endast tagna i enstaka exemplar i Sverige främst då av S. O. Ulefors och L. Huggert (Huggert & Ulefors 1971). En lokal, som upptäckts av Ulefors, har jag haft tillfälle undersöka senaste åren och det kan vara värdefullt med beskrivning av denna lokal och hur dessa kortvingar kan insamlas. Lokalen utgörs av nordsluttningen av berget Kurravaara ca 1 mil O Kiruna. I den branta sluttningen droppar vatten ner från hällar och stenar och kortvingearterna påträffas främst i den fuktiga mossan under sådant dropp såväl i *Sphagnum* som husmossa bl a vid foten av berget. Genom skakning av mossan över en duk samt sållning och doppning av mossan i vattenhål har främst *Stenus sibiricus* och *Ocyusa grandiceps* tagits i stort antal medan *Atheta piligera* erhållits i enstaka exemplar. Arterna erhålles främst vår och höst.

Myrmecopora lohmanderi Bernh. I sållprov som Hans Lohmander tog vid Grebbestad i Bohuslän den 6.10.26 erhölls dels en kortvinge i 8 exemplar, som befanns vara okänd och som av Bernhauer beskrevs under namnet *Myrmecopora lohmanderi*, dels 1 exemplar av en *Anthicus* som var ny för Sverige nämligen *A. gracilis* Panz. Ingen av arterna har återfunnits i Sverige, men *M. lohmanderi* har påträffats både i Danmark och Norge medan *A. gracilis* är känd från Norge.

Den 3.10.81 d v s nästan på dagen 55 år sedan

sållprovet togs gjorde vi (Lars Huggert, Anders Törnwall, Gösta Gillerfors och jag) ett försök att återfinna arterna.

Då vi saknade närmare lokaluppgift gav vi oss på måfå ner till stranden vid Ulmekärrsand och började sålla uppkastad tång på ett grusigt parti av stranden. Redan första sållprovet gav napp i form av några exemplar av *Myrmecopora* och totalt gav några timmars sållning ett 60-tal exemplar. Däremot lyckades vi inte återfinna *Anthicus gracilis*, som troligen bäst eftersökes tidigare på året, men sannolikt var biotopen den rätta.

Flertalet *Myrmecopora*-exemplar erhölls vid sållning av nermyllad tång i sand–fingrus 3–5 m från vattenlinjen. Arten bör rimligtvis gå att hitta på likartade lokaler efter Västkusten.

Atheta taxiceroides Münst. Den 27.10.74 erhöll jag 2 exemplar av denna då för Sverige nya kortvinge på Hertsön utanför Luleå.

Ytterligare 1 exemplar erhölls 18.10.75 också genom sållning av förnan under björklågor (Lundberg 1977). Dessutom har 1 exemplar tagits i en ihålig grov asp vid Umgransel, Ly lpm 21.8.79 (Persson 1981). I material insamlat med fällor i form av aluminiumfolieburkar uppspikade på träd i ett granurskogsområde Vändåtberget i norra Ångermanland, vilka satts upp av Roger Pettersson under 1981, fanns flera exemplar av *Atheta taxiceroides*. Inte mindre än nära 50-tal exemplar har jag plockat fram varav 32 exemplar i prov från 19.9.81, 3 ex, 12.8, 3 ex 13.8 och 4 ex 19.8. Träden som gav *A. taxiceroides* var 3 aspar och 1 granlåga (4 ex). Uppenbarligen har arten anknytning till lövträd och tycks vara vanligast på sensommaren. Dock påträffades från området i såll från ruttnande grönsaker 2 ex 19.6 och 3 ex 16.7 samt 1 ex från fiskåtel 13.7.

Ocyusa longitarsis Th. (*hibernica* Rye). Denna kortvinge är tidigare från Sverige känd i exemplar som insamlats under stenar vid Ignaberga, Skåne (Israelson 1959) samt enstaka exemplar som tagits dels i bilhåv (Hall, Gillerfors), dels sållning (Bl, Rydh; Sk, S. Sandby, Carlsson; Sm, Bergvall; Ly lpm, Lycksele, Lindroth).

I samband med letande efter jordlöpare under stenar på fingrusig alvarmark på Fårön vid N. Gattet påträffade jag den 29.5.81 flera kortvingar.

Enstaka exemplar var *Stenus atratulus* Er., men helt dominant var *Ocyusa longitarsis*, som fanns i upp till ett 10-tal exemplar under vissa småstenar och som också erhölls då vi (A. Dufberg, S. Persson och jag) sållade förnan runt stenarna.

Man har spekulerat (efter fynd i Finland) att arten skall vara bunden till myror och i några fall fanns myran *Tetramorium caespitum* under samma stenar dock utan att något samband kunde konstateras. Totalt erhölls 60-talet exemplar och uppenbart är att arten främst föredrar fingrusiga, varma lokaler.

Cryptocephalus cruciger Hellén. Denna vackra bladbagge är tidigare endast känd i totalt 7 exemplar från Sverige tagna i enstaka exemplar dels i Hälsingland dels på två lokaler i Norrbotten (Lundberg 1982). Även i Finland har endast tagits enstaka exemplar och man har där t o m bedömt att har 1 exemplar tagits lönar det sig inte leta efter fler det året på samma lokal. Att man dock kan ta fler visades sommaren 1981 då inte mindre än 16 exemplar kunde slaghåvas på ett starkt begränsat område på myren vid Karlsborg intill Kalix. Det första togs 13.6 (K. Persson), sedan 5 ex den 22.6 (A. Törnwall, P. Cederström), 8 ex 3.7 (förf. och K. Persson) samt vardera 1 ex 7.7 och 11.7 (Persson). Möjligen ett resultat av den ovanligt varma sommaren 1980.

Orthocaethes setiger Beck. Denna vivel har hittills endast erhållits vid sållning av gråfibbla (bl a Lundberg 1969). Den 23.5.81 erhölls dock flera exemplar genom sållning av maskros växande på sandunderlag vid havsstranden intill Brissund ca 1 mil N Visby, Gotland. Arten är tidigare endast känd i 1 exemplar från Gotland (leg L. Medqvist).

Nanophyes sahlbergi Sahlb. Denna lilla vivel är hittills bara rapporterad i form av 2 vinddrivna exemplar. Det första togs 9.6.48 på Fårön, Sudersand av Nils Höglund (Palm 1950), det andra vid Vitemölla 11.6.71 i Skåne (Baranowski och Carlsson 1972).

Vid ett besök på Fårö våren 1981 kunde vi (Alan Dufberg, Sven Persson och jag) konstatera att en längre tids starka ostliga vindar resulterat i att det var gott om vinddrivna djur efter stranden vid Sudersand. Med tanke på fyndet för över 30 år sedan sållade vi flitigt i landfluten tång o d den 29.5.

Vid genomgången av sållproven på kvällen visade det sig att Dufberg dragit vinstlotten d v s i hans sållprov kröp det tredje svenska exemplaret av den lilla ljusgula viveln fram.

Uppenbarligen får Gotland regelbundet på-

spädning österifrån av denna vivel och rimligtvis bör arten finnas på ön, men då biologin mig veterligt är okänd kan det vara svårt lokalisera arten.

Carphoborus cholodhowskyi Spess. Denna barkborre lever normalt uppe i och under kronan på tallar som håller på att sakta dö, ofta på häll-marker eller myrkanter. Arten är hittills endast påträffad i lappmarksområdena (Ly, P och Lu), inre Vb och Dlr. Utvecklingen sker normalt i tunn, hårt fastsittande bark och gångarna fårar veden under barken.

Vid undersökning av en döende tall den 4.8.81 strax V Åkroken ca 5 mil V Älvsbyn strax innanför gränsen till P Lpm konstaterade jag i den lösa, torra ytterbarken nere vid basen av tallen angrepp av bostrychiden *Stephanopachus substriatus* Dayk. Då denna art normalt går på bränd granbark undersökte jag barken noggrannare och påträffade då även barkborreangrepp i den hårda barken. Två levande imago visade att det var *Carphoborus cholodowskyi*, som valt ett något ovanligt utvecklingsställe.

Litteratur

Baranowski, R. 1976. Några för Sverige nya skalbaggar (Coleoptera). – Ent. Tidskr. 97: 117–123.

Baranowski, R och Carlsson, A. 1972. Några för Skåne nya skalbaggar (Coleoptera). – Entomologen 1: 7–9.

Huggert, L. och Ulefors, S. O. 1971. Anteckningar om svenska coleoptera. – Ent. Tidskr. 92: 54–65.

Israelson, G. 1959. Skalbaggar från hässleholmstrakten IX. – Natur i Göinge 1–2 1959.

Lundberg, S. 1969. Bidrag till kännedomen om svenska vivlar. – Ent. Tidskr. 90: 225–229.

Lundberg, S. 1977. Fynd av för Sverige nya skalbaggsarter rapporterade under åren 1974–75 (Coleoptera). – Ent. Tidskr. 98: 7–9.

Lundberg, S. 1978. Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar. 17 (Coleoptera). – Ent. Tidskr. 99: 31–34.

Lundberg, S. 1981a. Gotska Sandöns skalbaggsfauna-nytillskott och intressanta arter. – Ent. Tidskr. 102: 147–154.

Lundberg, S. 1981b. Återfynd av jordlöparna Chlaenius costulatus och Harpalus nigritarsis i Sverige. – Ent. Tidskr. 102: 13–15.

Palm, T. 1950. För Sverige nya skalbaggar (Coleoptera). – Ent. Tidskr. 97: 117–123.

Persson, B. 1981. Nya landskapsfynd av skalbaggar. – Ent. Tidskr. 102: 43–45.

Ang.bidrag till yngre entomologer ur Maria och Thure Palms stipendiefond

Under 1978 erhöll Entomologiska föreningen i Stockholm en donation som lett till instiftandet av en fond benämnd Maria och Thure Palms stipendiefond.

Räntemedel ur fonden utdelas till yngre entomologer för att uppmuntra dem till självständigt arbete rörande insekter. Bidragen är avsedda för skolungdom samt för studerande vid universiteten, vilka ännu inte avslutat grundutbildningen i biologi.

Noggrann plan erfordras rörande den entomologiska undersökningen vartill medel söks. Kostnadskalkyl skall bifogas, liksom också yttrande över eleven från handledare, läraren i naturkunskap eller motsvarande. Före kalenderårets slut skall bidragsinnehavaren inge skriftlig rapport om utfört arbete till Entomologiska föreningen i Stockholm.

Ansökan om bidrag för 1983 inlämnas senast den 15 april till Entomologiska föreningen i Stockholm under adress:

Entomologiska föreningen
Naturhistoriska riksmuseet
Box 50007
104 05 STOCKHOLM

/sekreteraren/